

BANDES DE MÚSICA, MERCENARIS DEL BUFIT

Vent rural

Amb ocasió de les Falles, totes les bandes de música valencianes han tingut una cita en la capital. Durant quatre dies duríssims han conviscut amuntonats i adolorits, com els emigrants

M. Alberola

«Una raiia sense *pasodoble*, és com una besada sense bigoti o com un ou fregit sense sal». L'observació la va fer Joan Fuster farà una trentena d'anys en un periòdic valencià, i no anava gens errat. De fet, les festes de Sant Josep s'harmonitzen a peu de ferro al voltant d'això, la música —el *pasodoble*—, el foc —la pirotècnia— i la monumentalitat —la falla. Les agrupacions musicals valencianes, després d'uns anys de vaques flaques en què les comissions festeres preferien el «zafarrancho» de combat dels escamots de cornetes i tambors, que per quatre duros els proporcionaven una «fotraca» d'escàndol, han recuperat la representativitat en la participació fallera i, segons els indicis, la tendència

Bandes: Una tendència ascendent.

és ascendent. A això, hi ha contribuït d'una manera determinant el fet que moltes bandes han repartit els seus membres entre unes quantes falles que, així, han pogut recobrar el «prestigi» d'acompanyar les seues senyorettes entre clarinets i flautes.

Fet i fet, la cosa s'havia convertit en una qüestió de «prestigi»: només les falles de les seccions especials i primera podien esgrimir una banda de música en les seues representacions. Les comissions més necessitades havien de recórrer al rebombori marcial o a la xaranga, nascuts en ocasions al si dels casals, a fi d'aprofitar al màxim la partida monetària disponible. Afortunadament, ara les coses es veuen des d'una altra perspectiva i algunes comissions falleres ja han apostat per la creació de bandes musicals pròpies, que, amb totes les limitacions del caràcter improvisat, sempre lluiran més que no l'artilleria de les esquadres de legionaris frustrats i esbalaïts, despitalats i arromangats, que amb gest desafiant i castrense executen una melodia violenta i descontextualitzada. En tot cas, el *pasodoble*, la seua implantació, suposa a la llarga l'erradicació d'aquells que toquen «retreta» en una celebració civil.

Les bandes de música valencianes són un fenomen etnogràfic, rural, que tots els setze de març lloga un autobús i ocupa una ciutat que no es recorda d'ell més que per Sant Josep. L'«ocupa», literalment: entre deu i quinze mil músics —probablement més— desfilen, proveïts de l'instrumental o com

a turistes en hores mortes, per tots els racons de la geografia urbana. Arrere queda el voluntarisme, extraprofessionals com són la majoria, dels assaigs posteriors a la jornada laboral i de la manutenció d'un instrumental relativament car —caríssim, si ho comparem amb els ingressos d'una societat agrícola i minifunditzada— que, generalment, absorbeix una bona part de la remuneració adquirida en els esporàdics *pasacalles*. Arrere queden les expedicions llargues a un poble apartat per a realitzar una «entrada de moros» o una processó que no compensa el desplaçament. Les falles asseguren les garrofes a totes les bandes del País Valencià durant quatre dies. La demanda és tan colossal que algunes comissions han de recórrer a bandes de Tarragona, Conca i Albacete, les quals, a marxés forçades, han d'integrar en el seu repertori les partitures del mestre Serrano.

Els actes festius de la capital valenciana indemnitzen anualment les eventuais economies d'unes societats que difícilment subsistirien sense el desmesurat interès dels músics i l'ingredient de l'«afició». D'ací que les bandes hi acudescuen amb el mateix entusiasme que a una «campanya», amb l'esperit de la verema o la collita de la taronja. Perquè, en el fons, els músics són temporers, mercenaris del bufit i là percussió, que bescanvien l'esforç per divises. I, freqüentment, els seus èxodes adopten tot el neorealisme de l'emigració:

allotjaments deficitaris i nutrició desordenada. No és estrany trobar una vintena de músics embotits en un pis de cinquanta metres quadrats, sense dutxes i reposant en un sac de dormir. O instal·lats en un magatzem, en hotelets i fondes destinades al negoci sexual. Podríem citar-ne alguns casos. Ells, els músics, s'hi resignen normalment perquè es tracta d'això: d'una temporada que els reporta, segons els casos, prop de trenta mil pessetes per barba. Tot un salari, per quatre dies, que després s'haurà de desglossar en les aportacions a les despeses del viatge i el menjar, i, tradicionalment, en un fons comú de la societat destinat a la compra d'instruments.

Itinerari festiu

A les 7.30, els músics s'enfunden l'uniforme pansit del dia anterior, habitualment de color blau ordenança autonòmic i fugitiu de tintorereries, i després d'un desdijuni «pensat i fet» fan una incursió pels carrers de la demarcació que tenen atorgada. És la «despertà», i amb els ulls cosits de lleganyes bufen *Lo cant del valencià* o *El gato montés*, o una cosa que s'assembla per la distorsió de les piuletetes i els masclets que van rebarrant els festers. El fum de la pólvora no els obstaculitza la lectura de les partitures, d'una banda, perquè se les saben de memòria, i de l'altra, perquè estan habituats a la coentor del sofre i el sulfat de les seues

professions autèntiques. Els més majors, si més no.

De les 9 a les 10, tenen un descans que inverteixen en l'esmorzar: un entrepà de tonyina oliosa que es multiplica durant totes les falles. Usualment, les bandes de música disposen d'un cuiner incidental i intolerant que tots els matins, de 9 a 10, fa el miracle dels pans i les tonyines, inspirat, segurament, per les sagrades partitures. De 10 a 11, els músics, encapçalats per la comitiva, fan una visita estrepitosa a una falla del veïnat. S'imposa *Pepita Greus*, *L'entrà de la murta* i *L'artista fallero*, la qual cosa concita l'interès

adoralits es queden exposats al sol de la plaça fent becades incontrolades o amb la llengua fora com els fardatxos, conscients d'una pau febril que s'assimila a l'origen. Dinen al carrer, com esmorzen i sopen, i regressen al joc; els que no, s'al·lucinen amb la insolació o fan diligències al barri xino, pur tràmit, cosa ràpida. En els últims anys, la sida exerceix de duana amb les seues passions i el forn no està per a rosques.

A les 5 de la vesprada, «l'Ofrena». Han de dur preparat tot el repertori perquè no tornaran abans de quatre o cinc hores. Enceta l'expedició una columna de xiquetes falleretes, amb progressió cronològica. Després, els xiquets fallerets i la comitiva d'inflats. Tot seguit, un mostrari d'arqueologia fallera: falleres majors dels anys 58, probablement conservades en salmorra

requereix: «Les coses s'han de fer bé perquè està bé fer-les bé».

Una volta s'ha realitzat l'ofertament de flors a la Mare de Déu, la banda efectua una cercavila pels carrers de la seua falla i es disposen per al sopar. El cuiner d'ocasió prepara sofregits i «mullerengues», genuïnes racions de colesterol, mentre els de més edat es lleven les sabates i els més joves abandonen l'uniforme.

Els sopars solen ser col·lectius. El personal de la falla i el veïnat s'hi aple-

Un pupurri heterodox i festiu, però digne.

dels forasters i facilita algun «palmo-teao» a la formació musical. Acabat l'intercanvi, el comboi reprèn el trajecte al contrari, en direcció al cau general. Fins a les 12.30, la banda queda exempta de les seues obligacions. En aquest moment, els més agosarats giten el bombo i efectuen una partida de truc amb envit veloç: deixen de tocar i canten les quaranta. Els altres, juguen al xamelo o es queden quiets perquè el cos ja se'n ressent.

De 12.30 a 1.30, formació i cercavila pels mateixos carrers a fi que les falleres venguen els «llibrets» de falla. Toquen *Pepe Anton*, *La marxa galiciana* i *El fallero*, de don Josep Serrano, per tocar el tendre al veïnat. Després, «Limno». Les butxaques s'afluïxen. Finalitzada la processó recaptatòria, el dinar. Mentre la paella es cou, els valents tornen a envidar damunt el bombo, i els

en algun casal, amb arrugues de paleolític franquista. Immediatament, la cort d'honor, ells i *Paquito Xocolate-ro*. La pal·lidesa de la fallera major contrasta amb els rostres incinerats per la intempèrie rural d'ells. Les seues camises blanques ho subratllen. Amb cares de cuir i panxes dilatades pels botifarrons i l'arròs, espentegen els seus cossos i els pulmons pel trajecte estipulat. Bufen marxes mores —tan impures com els *pasodobles*—, *Islas Canarias*, *La manta al coll*, *El tio Ramón*, *Pepe Pons* i les innovacions dels músics més joves —els de les ulleres fosques—: *Carros de foc*, *En forma*, *Soy un truhan soy un señor*, *Obladí obladà* i l'adaptació per a banda d'Alaska y Dinarama *A quién le importa*. El pupurri no pot ser més heterodox ni festiu. Tot ho bufen de bona fe i dignament, perquè l'ètica rural ho

ga, cosa que als músics els deu recordar la festa de la cooperativa o la nit de Sant Roc. Una cosa per l'estil. Després del sopar, a les 12 de la nit, els músics improvisen una orquestrina de boleros, valsos, xaranga i fox-trot. Tot, saltejat amb *pasodobles*, marxes mores i melodies indesxifrables però efectives. Així, fins les 2 de la matinalda. L'endemà ho tornaran a fer: el uniforme pansit, *El Fallero*, la partida sobre el bombo, el barri xino i el que figure a la partitura. Els més dèbils s'amagaran en el sac de dormir i els altres aniran a veure si en pillen una.

El dia de Sant Josep, només cremar la falla infantil, tornen a agarrar l'autobús llogat i abandonen la diàspora laboral. El vent de la carretera es torna a les mules mecàniques, als llogons i l'ocupació habitual amb les butxaques relativament plenes i els pulmons sofregits. Els de Conca i Albacete, segurament, s'esperen per veure cremar les altres falles. Després, ho contenen. □